

LUNDS UNIVERSITET

Institutionen för psykologi

Betydelsen av motiv till prosociala beteenden för popularitet i årskurs 2 och 4

Anders Adolfsson och Ola Axelsson

Psykologexamensuppsats Ht 2004

Handledare: Hans Bengtsson
Gun Persson

Adolfsson, A. H., Axelsson, O. E. (2004). *Betydelsen av motiv till prosociala beteenden för popularitet i årskurs 2 och 4.*

Psykologexamensuppsats. Institutionen för psykologi, Lunds Universitet. Vol. VI (2004): 50

Sammanfattning

I denna undersökning studeras om motiv till prosociala beteenden påverkar sociometrisk och upplevd popularitet bland elever i årskurs 2 och årskurs 4 ($n= 209$). Genom självskattningar och lärarskattningar fanns fyra motivkategorier vilka var altruistiska, scripted, expansivt egoistiska och defensivt egoistiska. Faktoranalyser reducerade dessa kategorier till två motivfaktorer vardera för lärare och elever. Primärt utgörs dessa av motiv med antingen yttre eller inre belöningsystem. Resultaten av analys med ANOVA visar att elevernas självskattningar av motiv inte ger någon effekt på sociometrisk eller upplevd popularitet. Lärarnas skattningar av motiv visar att sociometriskt populära barn i högre utsträckning än andra grupper är mer prosociala och altruistiska, att de motiveras av ett inre belöningsystem. Varken ålder eller kön gav tillsammans med motiv någon effekt på popularitet. I framtida forskning bör även kamratskattningar av motiv ingå.

Tack!

Ett stort tack till vill vi ge vår handledare Hans Bengtsson för ett stort stöd och intresse i denna vår uppsats. Vi vill även rikta ett tack till dig Åsa Arvidsson för goda råd under testningarna ute på skolorna. Vi vill fortsätta detta tack med ett stort tack till våra båda Saror för ert stöd, era synpunkter, era morötter och era piskor. Även tack till våra barn Noa och Eli och Siri för all glädje ni gett oss emellan allt arbete med denna uppsats och den möjlighet till arbetsflykt ni bidragit med genom era fasta dagistider. Tack även till Harriet för de goda råd och synpunkter du gett med under arbetets gång. Och sist men inte minst tack till alla de elever och lärare som ställt upp och träffat oss.

Innehållsförteckning

Teoretisk bakgrund.....	8
Social kompetens.....	8
Social status och sociometri	8
Popularitet	10
<i>Sociometriskt populära barn</i>	10
<i>Upplevt populära barn</i>	10
<i>Sociometriskt populära barn respektive upplevt populära barn</i>	11
Prosocialt beteende.....	11
<i>Prosociala barn</i>	12
<i>Orsakar beteendet popularitet eller tvärtom</i>	12
<i>Mått på prosocialt beteende</i>	12
<i>Prosocialt beteende och kön</i>	13
Motiv	13
<i>Motiv bakom prosocialt beteende</i>	14
<i>Altruism ett exklusivt motiv</i>	14
<i>Empati som förutsättning för altruism</i>	15
<i>Förmågan att uppfatta motiv</i>	15
<i>Motiv och popularitet</i>	16
Slutsatser av teoretisk bakgrund.....	16
Syfte	17
<i>Hypoteser</i>	17
Metod	18
Deltagare	18
Material	18
<i>Självskattning av motiv</i>	19
<i>Lärarskattning av motiv</i>	19
Procedur	20
Mått	21
<i>Sociometrisk popularitet</i>	21
<i>Upplevd popularitet</i>	22
<i>Motivfaktorer</i>	22
<i>Elevernas motivfaktorer</i>	22
<i>Lärarnas motivfaktorer</i>	23

Resultat.....	24
Ålder och motiv.....	25
Kön och motiv.....	26
Motiv och popularitet.....	26
<i>Sociometrisk popularitet och motiv.....</i>	27
<i>Upplevd popularitet och motiv.....</i>	28
<i>Ålder och popularitet i förhållande till motiv.....</i>	28
<i>Kön och popularitet i förhållande till motiv.....</i>	28
Korrelationer mellan motiv och beteende.....	29
Diskussion.....	29
Motivens betydelse för sociometrisk popularitet.....	29
<i>Sociometrisk popularitet och kognitiv utvecklingsnivå.....</i>	31
Motivens betydelse för upplevd popularitet.....	31
Ålderns betydelse för motivens påverkan på popularitet.....	32
Köns betydelse för motiv.....	33
Inbördes förhållande mellan motiv.....	34
Validitet.....	34
Sammanfattning och slutsatser.....	35
<i>Kan barnen uppfatta motiven bakom beteendet.....</i>	35
Referenslista.....	37
Bilaga A.....	38
Bilaga B.....	39
Bilaga C.....	40
Bilaga D.....	43

Denna studie ansluter till ett större longitudinellt forskningsprojekt vars syfte är att undersöka hur barn utvecklar social kompetens. Detta innebär att studera växelverkan mellan hur barn fungerar i grupp och barns individuella förutsättningar. Projektet är knutet till Psykologiska institutionen vid Lunds Universitet och initiativtagare är Docent Hans Bengtsson, FD Gun Persson och doktorand Åsa Arvidsson. Under hösten 2003 anslöt sig Anders Adolfsson och Ola Axelsson till projektet, dels utifrån ett generellt intresse för barns sociala utveckling och dels utifrån ett intresse av att delta i ett större forskningsprojekt. Vid inträdet i projektet var det förberedande arbetet inför den första datainsamlingen i det närmaste färdigt. Under våren 2004 insamlades data på tre olika skolor och omfattade barn i årskurs 2 och 4. Föreliggande arbete använder data från denna insamling. Det longitudinella projektet kommer att utföra ytterligare datainsamling under de två följande åren, 2005 och 2006.

Att arbeta med barns sociala kompetens som en förebyggande åtgärd att förhindra mobbing i skolan och för att skapa bättre förutsättningar för lärande och god social samvaro har blivit alltmer vanligt. Ett antal program med syfte att stärka barns sociala kompetens erbjuds idag till skolor såväl på grundskole- som på gymnasienivå. Även på politisk nivå har det funnits planer på att införa social kompetens som ämne på grundskolan. Färdigheter som brukar betonas i sådana program är att kunna förstå och hantera känslor, att utveckla goda kommunikativa strategier och att utveckla olika former av prosociala beteenden, beteenden som avser att vara till gagn för någon annan.

Det finns ingen enhetlig definition av begreppet social kompetens idag. Ett sätt att beskriva detta begrepp är dock att det handlar om att vara socialt effektiv i interaktionen med andra människor (Rose-Krasnor, 1997). Detta innebär att kunna bibehålla goda relationer med andra över tid och samtidigt uppnå sina personliga mål (Persson, 2004; Rose-Krasnor, 1997). Den aspekt av social effektivitet som står i centrum för denna studie är popularitet. Forskningen har visat att det finns starka samband mellan barns popularitet och social anpassning senare i livet (Coie, Dodge & Coppetelli, 1982). Popularitet verkar således vara ett begrepp som innehåller viktiga aspekter av vad det är att vara socialt kompetent.

Den övergripande frågan som kommer att ställas i detta arbete är om barns motiv till att handla prosocialt har någon betydelse för deras popularitet. Gör det t.ex. någon skillnad om barns prosociala beteende beror på ett inre belöningssystem av att utföra en genuint god

handling gentemot andra eller om de beter sig prosocialt sporrat av ett yttre belöningsystem, för att vuxna säger det, eller att de genom beteendet vill skaffa sig fördelar gentemot andra.

Teoretisk bakgrund

Social kompetens

Detta arbete har som teoretisk utgångspunkt en modell som Rose-Krasnor (1997) presenterar för att analysera social kompetens på olika nivåer. Rose-Krasnor beskriver en modell av social kompetens som består av tre olika nivåer och kan liknas vid ett prisma.

Nivå ett, tillika den översta i prismet, beskriver den teoretiska konstruktion som begreppet social kompetens utgör. Denna konstruktion beskriver fenomenet på ett teoretiskt plan och tar sin utgångspunkt i en social effektivitet, en förmåga att handskas med sociala relationer och situationer på ett sätt som gagnar individen själv och dess omgivning. Nivå två, relationsnivån, kännetecknas av hur individen handskas med relationer i olika typer av situationer i olika kontexter. Denna nivå tar fasta på just relationen och inte på individspecifika förmågor eller beteenden. Nivå tre, beteendenivån, utgör basen för de två andra nivåerna i prismet. Denna bas utgörs av de olika färdigheter och förmågor som individen tar med sig in i social interaktion såsom perspektivtagande och social problemlösningsförmåga, förmåga till empati, affektreglering osv. Nivå tre utgörs även av motivationella faktorer vilka har sitt ursprung i mål och värderingar som ryms inom individen (Rose-Krasnor, 1997).

Denna studie kommer att använda sig av två av de ovanstående nivåerna, relationsnivån och beteendenivån. Interaktionen dem emellan kommer att studeras genom att på beteendenivån studera motiv till prosociala beteenden och hur dessa kan hänga samman med popularitet på relationsnivån. På så sätt kommer social kompetens att belysas genom att studera motiv till prosociala beteenden som, enligt Rose-Krasnors modell, förutsätts påverka individens sociala status och popularitet, bland jämnåriga i en avgränsad grupp.

Social status och sociometri

Social status handlar generellt om hur den enskilda individen placerar sig hierarkiskt i en social grupp. 1934 myntade Jacob Moreno begreppet sociometri, vilket är en teknik för att mäta och kartlägga sociala relationer. Morenos studier syftade till att undersöka hur sociala

strukturer påverkar individer (Cillesen & Bukowski, 2000). Genom att ställa enkla frågor till alla individer i en avskild grupp, exempelvis vem som är omtyckt respektive inte omtyckt, får alla individerna nominera varandra. Utifrån dessa nomineringar kan sociometrisk status beräknas (Cillesen & Bukowski, 2000). Social status kommer i detta sammanhang att likställas med sociometrisk status, där sociometrisk status är resultatet av den speciella metoden som har sin grund i sociometrin.

Från slutet av 70-talet har intresset för sociometrisk data ökat, dels pga. ett ökat intresse för barns sociala kognitioner, dels för att forskning har visat att jämnåriga fungerar som en viktig informationskälla för att predicera barns framtida sociala anpassning (Coie et al, 1982).

Det mesta av den forskning som idag bedrivs rörande barns sociala status grundar sig i den utveckling av det sociometriska statusbegreppet som Coie et al (1982) genomförde. Där vände sig författarna mot hur tidigare forskning varit otydlig i den operationella definitionen av sociometrisk status. Sociometrisk status har i vissa fall definierats endast utifrån *social acceptance* vilket är antalet nomineringar som ”mest omtyckt” och *socialt rejection* vilket är antalet nomineringar som ”minst omtyckt” av jämnåriga. Dessa båda begrepp hade hittills använts som två ytterligheter på ett kontinuum. Emellertid visas att dessa två begrepp inte är varandras motsats då de endast korrelerade svagt negativt med varandra (Coie et al, 1982). Författarna visade istället hur begreppen kan kombineras för att få fram två nya variabler som belyser relationen mellan begreppen *social acceptance* och *socialt rejection*. Dessa nya variabler väljer författarna att kalla *social impact* och *social preference*.

Social impact är summan av antalet ”mest omtyckt” poäng adderat med antalet ”minst omtyckt” poäng. Social preference beräknas genom ett barns ”tycka om” poäng minus ”minst omtyckt” poäng (Coie et al, 1982). Social impact och social preference utgör sedan de dimensioner av status som individer kan befinna sig inom. Inom dessa dimensioner kan olika typer av status placeras. De fem olika typer av sociometrisk status som Coie et al använder sig av är *popular* (många ”tycker om” få ”tycker inte om”), *rejected* (Få ”tycker om” många ”tycker inte om”), *controversial* (många ”tycker om” många ”tycker inte om”), *neglected* (få ”tycker om” få ”tycker inte om”) och *average* (medel ”tycker om” medel ”tycker inte om”). Det sociometriska popularitetsmättet är det mest använda i tidigare forskning.

Popularitet

Det finns inte någon enhetlig definition av vad popularitet är. Dock är en ofta använd definition av begreppet att det handlar om att vara omtyckt eller accepterad av medlemmarna i den egna kamratgruppen (Lafontana & Cillesen, 1999). Ett av de två mest vedertagna sätten att mäta popularitet är som beskrivet ovan att ställa frågan ”vem är mest omtyckt?”, vilket ger det som kallas Sociometrisk Popularitet. När studier gjorts kring barns och tonåringars upplevelse av popularitet har det visats att det kan finnas en skillnad mellan vad barn och ungdomar själva anser och vad forskare innehållsmässigt lägger i begreppet popularitet (Lafontana & Cillesen, 1999).

För att undersöka denna skillnad har en annan fråga ställts, ”vem tror du är mest populär”, vilket ger möjlighet att ta fram det som kallas upplevd popularitet (Parkhurst & Hopmeyer, 1998). De som ligger en standardavvikelse eller mer över medelvärdet i gruppen på antal popularitetsnomineringar klassificeras som Upplevt Populära. De som ligger en standardavvikelse eller mindre under medelvärdet i gruppen klassificeras som impopulära. Alla andra kategoriseras som medel (Parkhurst & Hopmeyer, 1998).

Sociometriskt populära barn

Tidigare forskning har visat att det som kännetecknar sociometriskt populära barn är att de av andra barn upplevs visa mer prosociala beteenden än andra. De beskrivs t.ex. som mer hjälpsamma, omhändertagande, omtänksamma, sociala och generösa. Samtidigt beskrivs dessa barn som mindre aggressiva i sitt beteende i fråga om att vara bråkiga och att avbryta andra jämfört med övriga barn i den egna gruppen. Andra egenskaper som utmärker de sociometriskt populära barnen är att de är mindre tillbakadragna och hjälpsökande än andra och att de följer regler mer och uppvisar mer ledaregenskaper än andra barn (Coie et al, 1982; Franzoi, Davis & Vasques-Suson, 1994; Gifford-Smith & Bromnell, 2003).

Upplevt populära barn

Forskning har visat att de två ovanstående mätmetoderna inte tillfullo fångar in samma barn som populära. Det har påvisats att upplevt populära barn skiljer sig beteendemässigt från de sociometriskt populära framförallt på så sätt att de uppvisar en högre grad av dominans och aggressivt beteende samt att de i högre grad sätter sig själva i främsta rummet. De är mindre prosociala i sitt beteende än de sociometriskt populära, har svårare för att klara av att bli retade (Lafontana & Cillessen, 1999).

När barn beskriver andra ger de en blandad bild av negativa och positiva egenskaper för uppbyggda upplevt populära barn (Lafontana & Cillesen, 1999). Merten (1997) har också visat att det finns en tydlig koppling mellan att upplevas som populär och att bli beskriven som elak. Han föreslår att den gemensamma nämnaren mellan upplevd popularitet och elakhet är makt och att båda dessa är uttryck för och orsak till individens hierarkiska position i gruppen. Detta står i kontrast till den beskrivning som sociometrisk forskning ger av popularitet och populära barn som främst prosociala.

Sociometriskt populära barn respektive upplevt populära barn

Genom att studera relationen mellan upplevt populära och de olika grupperna av sociometrisk status har Parkhurst och Hopmeyer (1998) funnit att det i gruppen upplevt populära ingick både de som var sociometriskt populära men också de som inte var det. I deras studie visade det sig att gruppen upplevt populära till största delen utgjordes av de sociometriskt populära men även att de kontroversiella barnen återfanns i denna grupp. Samtidigt återfanns i gruppen upplevt populära en liten del som utgjordes av de barn som klassats som rejected. Vidare fann de att gruppen av barn som skattas som upplevt populära som helhet korrelerar starkare med social impact än med social preference. De upplevt populära barnen syns alltså mer och genererar tyckande, negativt och positivt, i högre grad än de sociometriskt populära som i sin tur karakteriseras mer av social preference. Lafontana & Cillesen (1999) fann dock i sin studie inte samma skillnad som Parkhurst & Hopmeyer (1998) fann inte att den största delen av kontroversiella barn återfinns bland de upplevt populära. Sammantaget visar ovanstående att det finns skillnader mellan de två popularitetsbegreppen men att åsikterna går något isär kring hur dessa skillnader ser ut.

Prosocialt beteende

Ovan har beskrivits att gruppen sociometriskt populära barn uppvisar högst grad av prosocialt beteende av de båda populära grupperna. Prosocialt beteende är ett brett begrepp som innefattar många olika former av beteenden så som altruistiskt, hjälpande, stöttande och att dela med sig. En allmän definition av prosocialt beteende är att det är ett avsiktligt beteende som är avsett att vara till fördel för någon annan (Eisenberg, 1998; Persson, 2004). Att handla prosocialt innebär således att göra något som är till gagn för en annan person. Orsakerna till dessa handlingar kan dock vara av skiftande natur både av altruistiska och egoistiska skäl.

Prosociala barn

Tidigare forskning visar att barn som i högre grad agerar prosocialt generellt är mer omtyckta, har en högre grad av social preferens (Eisenberg, 1998; Parkhurst & Hopmeyer, 1998; Lafontana & Cillesen, 1999). Vidare menar Warden et al (2003) att det är troligt att prosociala barn har striktare kriterier för hur de skiljer mellan socialt acceptabla och socialt inacceptabla beteenden både hos sig själva och hos andra. Ett annat sätt att uttrycka detta är att barn med en hög grad av prosociala beteenden är mer självkritiska och mer kritiska i sin tolkning av andras beteende.

Orsakar beteendet popularitet eller tvärtom

Det har tidigare publicerats mycket forskning kring kopplingen mellan barns beteende och olika kamratskattningar av dessa beteenden (Coie et al, 1982; Franzoi et al, 1994; Haselager, Cillessen, Van Lieshout, Riksen-Walraven, & Hartup, 2002; Lafontana & Cillesen, 1999; Parkhurst & Hopmeyer, 1998; Warden et al, 2003). Vad som främst undersökts är kopplingen mellan beteenden och sociometrisk status vilket gjort att man har fått fram olika typer av relationer mellan individens beteende och individens status i gruppen. Vad som inte entydigt kunnat beläggas av denna forskning är förhållandet mellan orsak och verkan, om det är barnets beteende som genererar en viss typ av status i gruppen eller om det är en viss typ av status som genererar beteendet hos barnet. Generellt tros det vara så att det är barnets kognitiva och beteendemässiga karaktäristika som påverkar dess sociometriska status och deras erfarenheter med jämnåriga, men det finns även stöd för motsatsen (Person, 2004).

Tidigare forskning lyfter fram att det finns en viss stabilitet när det gäller barns prosociala beteende och svarsmonster både över tid och över mätningar (Eisenberg, 1998). Eisenberg beskriver att densamma ökar med åldern. Lägst men ändå existerande stabilitet, återfinns i de undersökningar som har med spädbarn och förskolebarn att göra. Grundskoleelever uppvisar något högre stabilitet över tid och mest stabil är de resultat som nås bland tonåringar (Eisenberg, 1998).

Mått på prosocialt beteende

För att få fram ett mått på prosocialt beteende så bör man enligt Warden et al (2003) utgå från barns egna upplevelser av vad det innebär att vara prosocial. När barns upplevelser utgjorde grunden för definitionen av prosocialt beteende fann de att fyra kategorier utmärker prosocialt beteende hos barn. Dessa är följande: *Sharing* som innefattar att dela med och att ge bort

saker till andra. *Helping* innebär fysisk eller praktisk hjälp. *Caring* innebär att stödja, trösta och ta hand om andra. *Inclusion* innefattar att vara vänskaplig och få andra att känna sig välkomna samt hindra att andra känner sig isolerade (Warden et al, 2003). De två första av dessa kategorier är mer praktiska till sin natur medan de två sistnämnda är mer relationellt inriktade.

Prosocialt beteende och kön

Ett vanligt antagande är att pojkar och flickor beter sig olika. Tidigare forskning uppvisar inte någon enhetlighet avseende könsskillnader angående prosocialt beteende. Självrapporterat prosocialt beteende ger en könsskillnad där flickor skattar sig som mer prosociala än vad pojkar gör. Detta kan ha sin förklaring i vad som förväntas av flickor och pojkar mer än av vad de faktiskt gör, en form av response bias (Eisenberg, 1998).

Det finns kritik angående vilken typ av beteenden som inkluderats när prosocialt beteende undersökts. Detta kan utgöra en grund för att det i vissa fall funnits skillnader mellan pojkars och flickors agerande. Det har visat sig att de klassificeringar av prosociala beteenden som gjorts varit till fördel för flickors klassning som prosociala men till nackdel för pojkar (Eisenberg, 1998). När snällhet och omtänksamhet i högre grad använts som mått på prosocialt beteende har flickor gynnats av detta. När även mer praktisk hjälpsamhet inkluderats i studier har skillnaderna mellan könen visat sig vara avsevärt mindre. Generellt verkar det dock ändå vara så att flickor uppvisar något högre grad av prosocialt beteende än pojkar (Eisenberg, 1998). Detta ger vid handen att både relationellt och praktiskt inriktat prosocialt beteende bör inkluderas i studier av prosocialt beteende.

Motiv

Motiv kan ses som en av flera förklaringar till en människas beteende. Generellt är ett motiv en inre faktor som aktiverar, styr och integrerar beteende. Motiv kan beskrivas som en drivkraft, en inre process som driver en person till handling och som avslutas då målet med handlingen uppnås eller då en belöning nås av agerandet (Murray, 1964). Samtidigt ligger mål och värderingar till grund för riktningen och motivationen av socialt beteende, vilket gör att det finns en kognitiv komponent till motiv (Rose-Kranor, 1997). Motiv är enligt Rose-Krasnor något som människan bär inom sig, nivå tre, och som utgör en av flera byggstenar som ligger till grund för hur interaktionen med omvärlden, relationer och gruppstatus kommer att utformas, nivå två i Rose-Krasnors modell (se sidan 7 i denna uppsats).

Motiv bakom prosocialt beteende

Motiven för ett agerande är en övergripande term för exempelvis emotionella, kognitiva, sociala kontextuella faktorer osv. som påverkar beteendet. Motiv till att agera prosocialt kan exempelvis vara krav från omvärlden, eller av en önskan att bli socialt accepterad (Bengtsson & Johnson, 1992). Varför någon agerar prosocialt kan därmed ha olika orsaker. Orsakerna kan vara såväl altruistiska som egoistiska eller något annat. För att studera motiven bakom handlande så kan man antingen använda sig av självrapportering, exempelvis i form av självskattningsformulär eller genom information från andra, exempelvis genom beteendeobservation (Persson, 2004).

Altruism ett exklusivt motiv

En undergrupp till prosociala handlingar är altruistiskt handlande. En allmänt accepterad definition av altruistiska handlingar är att de är inre motiverade, frivilliga beteenden som är till gagn för en annan person samtidigt som inga anspråk görs på att vinna några själviska fördelar eller att undvika bestraffningar eller obehag (Eisenberg, 1998; Persson, 2004; Raviv, Bar-Tal & Fleissig, 1987). Detta innebär att altruistiskt motiverade prosociala handlingar karaktäriseras av genuin omtänksamhet, genuin hjälpsamhet och genuin lyhördhet för andras behov. Som ett resultat av ovanstående kan beteenden som på något sätt syftar till att undvika bestraffningar eller att skaffa sig fördelar inte vara altruistiska. Altruism blir på detta sätt en motivkategori som primärt motiveras av ett inre belöningsystem och av mål som inte har att göra med någon form av yttre belöning.

När motiv och beteende arbetar i enlighet med varandra är det mer sannolikt att barn uppnår framgång på mått av social kompetens (Rose-Kranor, 1997). En beskrivning av detta skulle kunna vara att barn med altruistiska motiv som agerar prosocialt blir mer populära, jämfört med barn som handlar prosocialt utifrån egoistiska motiv. Detta eftersom barnets altruistiska motiv och prosociala beteenden stämmer bättre överens med varandra. Inre styrda barn är sannolikt också mer omtyckta för att de torde uppfattas som mer genuint självupppoffrande, sensitiva och snälla än andra barn. På detta sätt fungerar också deras motiv och beteende mer i enlighet med varandra.

Empati som förutsättning för altruism

Att handla altruistiskt innebär att på något sätt kunna förstå behov hos den andre. Ett exempel på detta är förmågan till empati. Empati kan betraktas som en mognadsbetingad förmåga att uppfatta, dela och uttrycka en annans känslotillstånd (Havnesköld & Risholm Morthander, 1995). Holm (1995) beskriver empati som en inre process av att nå förståelse tillsammans med en förmåga att kommunicera denna förståelse i såväl ord som handling. Den empatiska processen kan enligt Basch, (1983), delas upp i tre steg. Steg ett är en reaktion på omedvetet eller medvetet kommunicerade affekter hos en individ som väcker ett liknande mönster hos en annan. Steg två innebär en tolkning av det uppväckta känslotillståndet hos mottagaren utifrån tidigare erfarenheter. Steg tre innebär att mottagaren kommunicerar tillbaka och kontrollera hur väl det som mottagaren känner stämmer överens med sändarens affektiva tillstånd. Dessa tre steg beskriver alltså hur en individ genom erfarenheter utvecklar en alltmer förfinad förmåga att reflektera kring och svara på andras affektiva tillstånd, utifrån en grundläggande förmåga att smittas av andras affekter. Förmågan till empati befinner sig på nivå tre i Rose-Krasnors (1997) modell och kommer här att betraktas både som en förmåga som ligger till grund för social kompetens och en förutsättning för att kunna uppfatta motiv hos andra.

Förmågan att uppfatta motiv

Vid fyra års ålder kan barn börja förstå att det som andra människor tänker och tror, i hög grad påverkar hur de kommer att handla. Barn börjar nu kunna förstå att psykologiska aspekter såsom emotioner, färdigheter, personlighetsdrag, kunskap och motiv kan orsaka beteende (Flavell, 1999). Att skapa en sådan mental föreställning om andras tankar och känslor ur deras eget perspektiv beskriver det som kallas Theory of mind (Havnesköld & Risholm Morthander, 1995). Detta innebär att barn vid fyra års ålder besitter grundläggande förutsättningar för att kunna dra slutsatser bl.a. kring motiv till beteende. Denna förmåga kommer att utvecklas genom erfarenheter av att inte kunna förklara andras beteende. Dessa erfarenheter kommer att tvinga barnet att revidera och förfina sin Theory of mind på ett liknande sätt som Piaget beskriver med begreppen assimilation och ackommodation. Barns förståelse kring andras medvetande som aktivt, tolkande och skapande kommer inte att vara nämnvärt utvecklad förrän mellan sju till tolv års ålder (Flavell, 2004).

Detta pekar mot att det finns betydande skillnader mellan åldersgrupper samt mellan individer i samma ålder, rörande deras förmåga att sätta sig in i en andra människors sätt att tänka samt andras motiv till deras beteende. Tidigare forskning har visat att det finns en åldersskillnad i

hur barn förklarar motiv till prosociala beteenden. Yngre barn, åtta år, differentierar i lägre grad mellan olika typer av motiv och använder i högre grad altruism som förklaringsmodell, motiv, till beteende än vad äldre barn, tolv till sjutton år, gör. (Raviv et al, 1987). Motiv till prosociala beteenden såsom att få något tillbaka, att undvika att bli betraktad som självisk och att inte göra andra besvikna, innehöll en högre grad av altruism enligt de yngre barnen jämfört med de äldre. Barn förstår och utvärderar således motivet altruism olika beroende på ålder. Raviv et al menar att altruism som begrepp är format i tolvårsåldern då barn i denna ålder inte nämnvärt skiljer sig från tonåringar i förståelsen av detta motiv.

Motiv och popularitet

Det har visat sig att barn som handlar utifrån andras behov, *need-oriented moral reasoning*, är mer omtyckta, sociometriskt populära, än barn som använder ett moralresonerande mer fokuserat på egna behov, *hedonistic moral reasoning*, (Eisenberg, 1998; Bear & Rys, 1994). I termer av yttre och inre motiv får *need-oriented moral reasoning* mer tänkas hänga samman med motiv där inslag av behov av yttre belöningar är litet. *Hedonistic moral reasoning* däremot representerar motiv som på något sätt syftar till att uppnå en yttre belöning. En koppling mellan typ av motiv och popularitet erbjuds av Bear och Rys (1994). De beskriver kopplingen mellan moralutveckling, beteende och motiv till beteende. Barnets moralutveckling påverkar den beteendepertoar de använder samt hur och i vilka sammanhang den används. Barn kan t.ex. upplevas agera prosocialt av ”fel”, själviska orsaker, vilket får negativa effekter på individens sociala status. Likaså kan ett utagerande beteende på goda grunder bidra till en högre acceptans bland jämnåriga (Bear & Rys, 1994). Beroende på utvecklingsnivå är barn mer eller mindre flexibla i sitt agerande och tänkande kring vad de gör och varför. Detta belyser ytterligare vikten av överensstämmelse mellan motiv och beteende som beskrivits ovan (jfr Rose-Krasnor).

Slutsatser av teoretisk bakgrund

I den teoretiska bakgrunden har vi gått igenom de teorier som uppsatsen tar sin avstamp i samt de begrepp som ligger till grund för det fortsatta resonemanget. De begrepp som är mest centrala är sociometrisk och upplevd popularitet och social kompetens. Vidare har vi lyft fram prosocialt beteende och motiv som möjliga orsaker till popularitet/social kompetens. Orsaker som vi här har för avsikt att undersöka närmare. Utifrån resonemanget kring social status, empati, Theory of mind och moralutveckling kan följande antagande göras. Barns förmåga att dra slutsatser om motiv kring agerande borde ha betydelse för hur de skattar jämnårigas

sociala status. Därigenom borde motiv ha betydelse för barns sociala status i den egna kamratgruppen. Denna förmåga till att dra slutsatser om motiv är avhängigt deras kognitiva utvecklingsnivå vilket innebär att motivens betydelse borde vara större för äldre än för yngre barn. Barn med en mer utvecklad Theory of mind och förmåga till empati samt barn som använder mer need-oriented moral reasoning kommer troligen också att agera prosocialt motiverat av inre belöningar, och därmed upplevas som mer populära än sina jämnåriga.

Syfte

Syftet med föreliggande arbete är att undersöka om barns motiv för att agera prosocialt har betydelse för kamraternas skattning av dem på två popularitetsskalor, sociometrisk och upplevd popularitet.

Hypoteser

- A. När barns prosociala agerande stämmer överens med motiven bakom förväntas deras sociala status påverkas positivt. Grupperna av sociometriskt och upplevt populära barn består delvis av olika individer med olika beteende karaktäristika. Upplevt populära barn har visat sig skilja ut sig från sociometriskt populära barn på en rad beteenden. Utifrån dessa olikheter i beteende mellan grupperna av populära barn prediceras att motivbilden, motiv med inre eller med yttre belöningsystem för prosociala beteenden kommer att skilja sig åt. Barns motiv till prosocialt beteende har betydelse för deras status i kamratgruppen för sociometrisk popularitet men inte för upplevd popularitet.
 - a. Sociometriskt populära barn kommer i högre grad än icke sociometriskt populära att kännetecknas av motiv med ett inre belöningsystem.
 - b. Upplevt populära barn kommer inte i högre grad än icke upplevt populära barn att kännetecknas av motiv med ett inre belöningsystem.
- B. Då det visat sig att yngre barn inte är lika bra på att differentiera mellan motiv till andras beteenden som äldre barn, kan det antas att motivens betydelse för kamratskattningarna kommer att vara mindre för de yngre än för de äldre barnen. Äldre barn borde på ett tydligare sätt kunna skilja på olika typer av beteenden och motiv till dessa. Utifrån detta förväntar vi oss att motiven kommer att skilja sig åt för de populära barnen i de olika årskurserna två och fyra.

- C. Flickor verkar ha en något högre frekvens av prosociala beteenden än pojkar. Enligt tidigare forskning beskriver sig flickor också som mer prosociala än pojkar. Även om en skillnad kan förväntas i hur flickor och pojkar beskriver sig själva vad gäller beteende förväntas ingen skillnad för vilka motiv populära flickor och pojkar har.

Metod

För att undersöka om barns motiv för att agera prosocialt har betydelse för hur kamraterna skattar dem som populära är gängse metoder, självskattningar, andras skattningar eller beskrivningar samt beteendeobservationer (Warden, 2003; Persson, 2004). Föreliggande studie har sin grund i självskattningar och lärarskattningar av motiv och i skattningar gjorda av kamrater för sociometrik status.

Deltagare

Studien omfattade elever i årskurs två och årskurs fyra från tre skolor i södra Sverige. Kriterierna för valet av dessa skolor var dels att de representerade socioekonomiskt blandade områden och dels att de hade en hög grad elever med svenska som modersmål, då mycket av testningarna var beroende av en god språklig förståelse.

Från de tre skolorna deltog totalt tolv klasser med en jämn fördelning mellan antalet årskurs två och årskurs fyra. Totalt svarade 83 % av de tillfrågade eleverna ja till att delta i studien ($n=209$), i årskurs två ($n=90$) och årskurs fyra ($n=119$). Uppdelningen mellan könen var relativt jämn (flickor $n=98$, pojkar $n=111$). För varje klass deltog en lärare ($n=12$).

Material¹

Den individuella testningen av varje elev innefattade två olika test som avser att mäta sociometrisk respektive upplevd popularitet. För sociometrisk popularitet användes ett formulär bestående av en lista med namn på de barn som ingick i elevens klass. Ordningen för namnen på varje enskilt formulär var randomiserad. Listan kompletterades av tre kolumner med angivelserna *tycker jag om*, *tycker jag inte om* samt *vet inte/tycker ingenting* (Bilaga A). Utifrån dessa påståenden fick eleverna ta ställning till samtliga klasskamrater genom att sätta ett kryss i den kolumn de ansåg passa bäst för varje enskild klasskamrat.

¹ Den större studien som detta arbete tar sitt avstamp i omfattar i sin helhet en större mängd test och formulär som inte redovisas i detta arbete.

För upplevd popularitet användes ett formulär innehållande alla namn i klassen. Där fick eleverna utifrån frågan, ”Vem är poppis i klassen?” göra två ställningstaganden. Dels att sätta ett kryss framför var och en av de tre mest populära klasskamraterna. Dels att sätta ett kryss framför var och en av de tre minst populära klasskamraterna (Bilaga B). Barnen kunde nominera vilket barn som helst i den egna klassen antingen som mest populär eller minst populär. Ordningen för namnen för varje enskilt formulär randomiserades.

Självskattning av motiv

Vid undersökningen av motiv till beteende delades, vid klassrumstestningarna, ett självskattningsformulär ut. Formuläret har sin teoretiska grund i Gun Perssons (2004) forskning kring motiv. Utifrån observationer av beteendet och dess kontext kategoriserade Persson olika typer av bakomliggande motiv för beteendet. De olika typerna av motiv var: *Requested acting* där det prosociala agerandet är en konsekvens av en jämnårigs uttryckta önskan. *Scripted acting* vilket innebär att handla prosocialt utifrån väldefinierade regler roller och ritualer. *Egocentric acting* vilket innebär att handla prosocialt för egen vinning. Slutligen *Altruistic acting* vilket är prosocialt handlande i avsaknad av egoistiska motiv, beteenden motiverat utifrån andras behov av omsorg eller som utförs på grund av andras behov eller önsksningar som inte är begärda (Persson 2004).

Formuläret innefattar sex olika items för varje motiv och dessa item utgörs av de fyra prosociala beteendena *Helping*, *sharing*, *caring* och *inclusion* (Se bilaga C). Eleverna fick skatta hur väl olika påståenden stämde överens med hur de själva brukar vara ifråga om beteenden, både prosociala och aggressiva, samt motiv till dessa beteenden. Endast motivskattningarna till de prosociala beteendena analyseras i denna studie. Barnens ställningstaganden gjordes genom att de för varje påstående satte ett kryss på en fyrgradig skala (*stämmer inte alls*, *stämmer ganska dåligt*, *stämmer ganska bra* och *stämmer mycket bra*).

Lärarskattning av motiv

Tidigare forskning har visat att nio- tio- åringar i genomsnitt skattar sig högre på prosocialt beteende jämfört med hur deras jämnåriga och lärare skattar dem. Dessa barns självskattningar korrelerar också betydligt sämre med kamraters och med lärares skattningar än vad lärarnas jämfört med kamraternas skattningar gör (Warden et al, 2003). Lärares och kamraters skattningar kan utifrån detta ge en mer sann bild av barns beteende än

självskattningar. En orsak till detta kan vara att det finns en response bias hos barn, att lyfta fram, eller överdriva, socialt accepterade beteenden eller socialt önskvärda beteenden. Vad som också framgår från tidigare forskning är att barns självskattningar av prosocialt beteende inte korrelerar med hur populära eller impopulära de är bland sina jämnåriga. Däremot korrelerar, enligt Warden m.fl. (2003), jämnårigas beskrivningar av sina kamrater, rörande prosocialt beteende, med hur populära kamraterna är. Liksom barn vid självrapportering kan förväntas överdriva graden eget prosocialt beteende kan det tänkas att motiven till dessa beteenden komma att överdrivas. Självrapportering kommer därför i denna studie att kompletteras av en lärarskattning. Lärarskattningarna används för att få ytterligare ett mått på motiv. Att det är lärarskattningar och inte kamratskattningar som används som komplement till elevernas självskattningar beror på att lärarskattningar är mer tidseffektiva. Lärarskattningar ger visserligen endast den specifika lärarens bild av eleven men måttet används i denna forskningstradition som kontrollvariabel till självskattningar.

De prosociala beteenden som ingår i lärarformuläret är: *Hjälpksamhet*, att bistå kamrater med praktisk hjälp. *Generositet*, att dela med sig, ge bort och låna ut personliga ägodelar. *Social omtanke*, att bjuda in ensamma barn till lek, stötta kamrater och uppmuntra eller berömma. De motiv som ingår i formuläret är: *requested* för att en kamrat bett om det, *scripted* för att följa sociala regler, *egoistiskt* själviska och *altruistiskt* osjälviska (Bilaga D).

Läraren hade först att skatta hur ofta varje enskilt barn uppvisar dessa beteenden på en fyrgradig skala (*aldrig, sällan, ibland* eller *ofta*). Nästa steg innefattade att läraren bedömde i vilken grad de olika motiven styr barnets prosociala handlingar på en femgradig skala (*0, 1, 2, 3, 4* där noll innebar *inte alls* och fyra var i *mycket hög grad*). Endast motivskattningarna analyseras i denna studie.

Procedur

De skolor som deltog tilldelades ett informationsblad riktat till föräldrarna i de berörda klasserna. Föräldrarna hade där att ta ställning till om deras barn skulle medverka eller inte i undersökningen.

Varje första kontakt med en klass inleddes med en muntlig genomgång i helklass där information om studien i sin helhet och om det konkreta upplägget. Information kring sekretess togs upp vid detta informationstillfälle. Det som sades i rummet skulle inte komma

att föras vidare till någon, förutom till dem som arbetar med projektet. Blanketterna skulle också komma att avidentifieras. Vid detta informationstillfälle tilldelades den klassansvariga läraren lärarskattningsformulär för varje elev som ingick i studien. Dessa formulär hade läraren att fylla i på egen hand under den tid som testningarna pågick i klassen.

Därefter inleddes de individuella testningarna med varje elev. Individuellt fick barnen fylla i formulären för sociometrisk och upplevd popularitet under överinseende av testledaren i en avskild miljö. Under den individuella testningen fick eleverna kryssa för de jämnåriga som de tyckte om och även kryssa för dem som de inte tyckte om. Detta ställde krav på en miljö där eleven kunde uppleva en trygghet i att deras omdömen och svar inte fördes vidare till exempelvis klasskamrater eller lärare. Informationen kring sekretess upprepades därför vid den individuella testningen.

Då alla elever i klassen, som tackat ja till att delta i undersökningen testats individuellt, genomfördes testningar i klassrumsmiljö. Klassen delades upp i halvklass och eleverna ombads att sprida ut sig i klassrummet för att undvika att de skulle titta på varandras svar. Självskattningsformuläret för motiv administrerades och fylldes i individuellt av varje elev. Resultaten av formulären samlades in efterhand och avidentifierades före inkodning i Statistical Package for Social Sciences, SPSS 12.0.

De elever som av olika anledningar inte deltog i undersökningen erbjöds att delta inför klassrumstestningarna om de så önskade. Dock innehöll detta erbjudande förbehållet att deras material inte skulle komma att användas i resultatet för undersökningen. Detta för att ingen elev skulle pekats ut på något sätt eller uppleva att de inte fick vara med.

Mått

Sociometrisk popularitet

I varje klass med n elever kunde varje elev maximalt få $n - 1$ nomineringar för vardera svarsalternativ då det inte var tillåtet att nominera sig själv.

Varje enskilt barns sociometrisk status beräknades genom en summering av antalet minst omtyckt nomineringar och mest omtyckt nomineringar. Dessa råpoäng omvandlades till standardiserade Z poäng inom varje klass. Social preference och social impact beräknades för varje elev i sin klass enligt principerna framtagna av Coie et al. (1982) redovisade för ovan.

Utifrån detta klassificerades varje barn som antingen sociometriskt populär (SP) eller sociometriskt icke populär (SIP). De sociometriskt populära barnen är de som befinner sig en standardavvikelse eller mer över medel på dimensionen social preference. I den statistiska bearbetningen används de sociometriskt populära ställt mot övriga vilka här kallas SIP.

Upplevd popularitet

Varje barn ombads att nominera tre stycken av sina klasskamrater som mest populära samt tre som minst populära. I varje klass med antalet n elever kunde varje elev maximalt få n antal nomineringar på det ena eller på det andra svarsalternativet, då det även var möjligt att nominera sig själv i detta formulär. Dessa råpoäng omvandlades till standardiserade Z poäng inom varje klass och utifrån dessa klassificerades eleverna i två grupper. Barn klassificerades som upplevt populära om de befann sig en standardavvikelse över medelvärdet. I den statistiska bearbetningen kommer de upplevt populära (UP) att ställas mot de övriga som hädanefter kommer att benämnas upplevt icke populära (UIP)

Motivfaktorer

Med hjälp av en explorativ faktoranalys med rotated Varimax bearbetades de kodade svaren från elevernas självskattningar och från lärarnas skattningar av varje enskilt barn. Syftet med faktoranalyserna var att finna övergripande mönster i elevernas motiv till prosociala beteenden.

Elevernas motivfaktorer

Utifrån de svar som barnen givit på självskattningsformulären togs sex faktorer med eigenvalues $> 1,0$ fram (förklarad varians 54,45 %). De item med en laddning $> 0,39$ på respektive faktor användes därefter för att bilda sex skalor. Av dessa sex skalor sorterades två bort pga. för låga alpha värden. De återstående delskalorna representerade fyra olika motivkategorier. Delskalorna namngavs utifrån de item som ingick i dessa.

Delskala ett benämndes som en altruistisk faktor med $\alpha = 0,78$. De item som ingår i denna faktor kännetecknas av känslighet för behövande andra (*item nr: 7, 16, 18, 21, 32, 33, 35, 36*). Delskala två benämndes som scripted med $\alpha = 0,71$. Denna faktor kännetecknas av prosociala handlingar initierade av omvärlden framför allt genom uppmaningar men även av önskningar om hjälp (*item nr: 1, 4, 9, 12, 28, 29, 38*). Delskala tre är en egoistisk faktor som benämns som expansivt egoistisk faktor med $\alpha = 0,72$. Motivbilden i denna präglas

av att barnen genom sitt prosociala beteende försöker skaffa sig fördelar inför framtiden, vilket innebär ett egoistiskt målorienterat motiv (*item nr: 11, 27, 28, 31*). Delskala fyra är ytterligare en egoistisk faktor vilken benämns defensiv egoistisk faktor med $\alpha = 0,67$. Motivbilden i denna kännetecknas av att bibehålla de fördelar som barnet redan har (*item nr: 19, 22, 37*).

De fyra delskalorna som vid den första faktoranalysen tagits fram korrelerade sinsemellan. Därför gjordes ytterligare en faktoranalys för att utröna om det fanns något mer grundläggande bakom dessa första skalor. Denna andra faktoranalys resulterade i två övergripande faktorer med eigenvalues $> 1,0$. Tillsammans förklarade dessa två faktorer 73,96% av variansen.

Faktor ett laddar 0,83 på *scripted*, 0,81 på den expansivt egoistiska faktorn och 0,67 på den defensivt egoistiska faktorn. Denna övergripande faktor kännetecknas främst av motiv som syftar till olika former av egen vinning. Detta kan handla om att vara vuxna till lags, att vara hjälpsam om man får någonting tillbaka eller att vara hjälpsam för att återgälda tidigare hjälp. Dessa motivkategorier beskriver motiv där målet för handlingen är någon typ av belöning som inhämtas från yttrevärlden, hos/eller och från andra. Altruism som tidigare beskrivits som ett motiv med ett inre belöningssystem laddar lågt och bidrar inte till förklaringen av denna faktor. Utifrån detta tolkas faktor ett som en motivfaktor med ett yttre belöningssystem och kommer att benämnas Elev yttre.

Faktor två laddar lågt på *scripted* 0,07 och expansivt egoistisk 0,11 vilket innebär att dessa inte bidrar till att förklara faktorn. Altruism laddar högt 0,89 och defensivt egoistisk laddar negativt -0,56. Denna faktor laddar tydligt högt på altruism, ett motiv med inre belöning, och laddar samtidigt negativt på defensivt egoistisk, ett motiv där belöningen för handlingen finns utanför individen. Utifrån detta kommer denna faktor att behandlas som en motivfaktor med ett inre belöningssystem och benämns Elev inre.

Lärarnas motivfaktorer

Utifrån de skattningar som lärarna gjort för varje barn har en faktoranalys gjorts för att skapa överordnade motivfaktorer till de fyra ursprungliga motivkategorierna *requested*, *scripted*, egoistiskt och altruistiskt. Två motivfaktorer framträdde med eigenvalues $> 1,0$. Dessa två

motivfaktorer förklarar tillsammans 78,42% av variansen. Cutt off värde 0,39 för de motivkategorier som ingick i faktorerna.

Den första faktorn förklarar 49,99% av variansen. De ursprungliga motivfaktorer som laddar på denna faktor är requested 0,90, scripted 0,90, egoism 0,39 och altruistisk 0,47. Requested och scripted laddar högt på denna faktor och den karaktäriseras i hög grad av yttre målorienterade motiv. Barn som hamnar i denna motivkategori upplevs handla utifrån andras krav och behov och att följa regler i högre grad än andra. Vidare innefattar lärarnas beskrivningar av barnens motiv både egoistiska och altruistiska motiv. Egoism laddar lågt på denna faktor 0,39 samtidigt laddar altruism måttligt på denna faktor 0,47. Detta innebär att den första lärarfaktorn inte passar in i dimensionen yttre och inre belöningsystem för motiv på ett enhetligt sätt. En förklaring till denna otydlighet kan vara att de barn som ligger högt på denna faktor uppvisar en hög frekvens av prosociala beteende, vilket medför att lärarna skattar dem högt på samtliga motiv till prosocialt beteenden. Sammantaget är detta en faktor som beskriver barn som handlar prosocialt utifrån en egoistisk och/eller altruistisk sensitivitet inför andras behov och omgivningens krav och regler. Utifrån detta kommer denna faktor att behandlas som en faktor med blandade motiv och benämnas Lärare blandad.

Den andra av de båda lärarfaktorerna förklarar 28,43 % av variansen. Motivkategorin egoistisk laddar högt på denna faktor 0,78. Motivet altruistisk laddar starkt negativt -0,72. Detta innebär att en individ som hamnar högt på denna faktor i hög grad anses styras av egoistiska, yttre motiv. En individ som hamnar negativt på faktorn anses styras av mer altruistiska, inre motiv. Som tidigare beskrivits kategoriseras egoism som ett motiv med ett yttre belöningsystem och altruism som ett motiv med ett inre belöningsystem. Utifrån detta kommer denna lärarfaktor att benämnas Lärare yttre/inre.

Resultat

Antagandet i detta arbete är att motiv har betydelse för hur individen skattas av sina jämnåriga. Detta torde visa sig i hur de populära klassificeras vad gäller olika motiv. I resultatet redovisas motiv som beroende variabel vilket ger en motivprofil för populära barn jämfört med icke populära barn. Om det är så att motiv har betydelse för popularitet så är det troligt att detta kommer att visa sig genom skillnader i motiv för de olika grupperna. Populära jämfört med icke populära. Samtliga data analyserades med SPSS. Genomgående i resultatdelen används en alpha nivå $< 0,05$.

Ålder och motiv

För att undersöka ålderns betydelse för motiv har t-test använts. Vi förväntade oss att ålder skulle ha betydelse för hur barnen skulle klara av att differentiera sina motiv, och att motiven därför skulle skilja sig åt mellan äldre och yngre barn. Resultatet visar en statistiskt signifikant medelvärdesskillnad för de olika åldrarna. Ålder har betydelse när lärare skattar elevers motiv men inte när eleverna själva skattar sina motiv. (Tabell 1).

Tabell 1.

Medelvärden och standardavvikelser för motiv i årskurs två och årskurs fyra. T-test för medelvärdesskillnader.

Motiv	Årskurs 2	Årskurs 4	<i>t</i> (207)	<i>p</i>
	(<i>n</i> =90) <i>M</i> (<i>SD</i>)	(<i>n</i> =119) <i>M</i> (<i>SD</i>)		
Elev yttre	0,11 (1,05)	-0,08 (0,95)	1,40	0,164
Elev inre	0,15 (1,10)	-0,12 (0,90)	1,94	0,053
Lärare blandad	0,61 (0,74)	-0,46 (0,92)	9,25	0,000**
Lärare yttre/inre	0,33 (1,11)	-0,25 (0,83)	4,21	0,000**

p* < 0,05, *p* < 0,01

Ålder har en statistiskt signifikant effekt på medelvärdesskillnaden mellan årskurs två och årskurs fyra när lärarna skattar eleverna på motivfaktor Lärare blandad och Lärare yttre/inre.

På faktorn Lärare blandad har barnen i åk två ett högre medelvärden än barnen i åk fyra. Detta innebär att lärare upplever att barn i åk två, i högre utsträckning än barn i åk fyra, har blandade motiv till sina prosociala beteenden.

På faktorn Lärare yttre/inre, vilket är en faktor som beskriver graden av egoistiska motiv respektive altruistiska motiv, skattas åk två högre än åk fyra. De äldre barnen har mer inre, altruistiska, motiv för sina prosociala beteenden, enligt lärarna, jämfört med de yngre barnen där motiven är mer yttre, egoistiska.

Kön och motiv

För att undersöka om det finns en skillnad mellan flickor och pojkars motiv till prosociala beteenden har t-test använts. Vi förväntade oss inte att kön skulle ha någon betydelse för vilka motiv barnen använder sig av.

Resultaten visar att det finns en statistiskt signifikant skillnad i medelvärden för flickor och pojkar. Denna visar sig för motiv då eleverna skattar sig själva, faktor Elev inre. (Tabell 2).

Tabell 2.

Medelvärden och standardavvikelser för pojkar och flickors motiv. T-test för medelvärdesskillnader.

Motiv	Pojkar (n=111)	Flickor (n=98)	t (207)	p
	M (SD)	M (SD)		
Elev yttre	0,43 (0,96)	-0,05 (1,05)	0,66	0,512
Elev inre	-0,23 (1,05)	0,26 (0,87)	-3,59	0,000**
Lärare Blandad	-0,10 (1,06)	0,12 (0,92)	-1,61	0,110
Lärare yttre/inre	-0,01 (0,97)	0,02 (1,03)	-0,22	0,827

* $p < 0,05$, ** $p < 0,01$

När barnen skattar sig själva, skattar sig flickor som mer altruistiska jämfört med pojkar. Detta innebär att flickorna i högre utsträckning än pojkar rapporterar att deras prosociala handlingar motiveras av ett inre belöningssystem.

Motiv och popularitet

Syftet med denna studie är att undersöka om barns motiv för att bete sig prosocialt har betydelse för deras kamratstatus bland jämnåriga. Av de 209 barn som ingår i studien klassificerades 33 stycken barn som sociometriskt populära och 34 stycken barn klassificerades som upplevt populära. Nio stycken av barnen hamnade i båda kategorierna. Det förväntade resultatet var att det skulle finnas en skillnad i medelvärden för de olika motiven mellan de barn som skattats som SP och de som skattats som SIP. UP förväntades inte skilja sig från UIP.

För att undersöka om motiv har någon betydelse för sociometrisk popularitet och för upplevd popularitet användes 2^x2 ANOVA. Vid dessa analyser undersöktes medelvärdesskillnader

mellan de populära och de icke populära för dels sociometrisk popularitet, SP och SIP och för dels upplevd popularitet, UP och UIP. Detta gjordes mot vardera av de fyra olika motivfaktorerna (Elev yttre, Elev inre, Lärare blandad, Lärare yttre/inre). Samtidigt undersöktes om gruppen barn som var både SP och UP skiljde sig signifikant från övriga på samtliga motiv. Analysen av interaktionseffekter mellan sociometrisk och upplevd popularitet visade att dessa två tillsammans inte förklarade något ytterligare av medelvärdesskillnaderna på någon av motivfaktorerna.

Sociometrisk popularitet och motiv

Ingen statistiskt signifikant effekt fanns för sociometrisk popularitet på motiv när eleverna skattade sig själva. Detta innebär att när eleverna själva beskrev sina motiv till att handla prosocialt, visade det sig att dessa beskrivningar inte hade någon betydelse för deras sociala status bland jämnåriga. När lärarna skattade eleverna på faktorerna Lärare blandad och Lärare yttre/inre finns det en statistiskt signifikant effekt för sociometrisk popularitet på dessa motiv. (Tabell 3).

Tabell 3.

Medelvärden och standardavvikelser på motivvariabler för sociometriskt populära respektive sociometriskt icke populära. 2(sociometrisk popularitet) X 2(motiv) variansanalys (ANOVA).

Motiv	Sociometriskt populära (<i>n</i> = 33) <i>M</i> (<i>SD</i>)	Sociometriskt ickepopulära (<i>n</i> = 176) <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>F</i> (205)	<i>p</i>
Elev yttre	0,16 (0,20)	0,00 (0,11)	0,48	0,487
Elev inre	0,18 (0,20)	-0,09 (0,11)	1,51	0,220
Lärare blandad	0,33 (0,19)	-0,11 (0,11)	3,88	0,049*
Lärare yttre/inre	-0,57 (0,19)	0,08 (0,11)	8,70	0,004**

p* < 0,05, *p* < 0,01

Resultaten tyder, enligt faktor Lärare blandad, på att SP av lärarna i högre grad än SIP upplevs ha blandade motiv till sitt prosociala beteende. Resultaten pekar vidare mot att lärarna upplever det som att SP i högre grad än SIP agerar prosocialt motiverat av inre belöningssystem.

Upplevd popularitet och motiv

Inga statistiskt signifikanta medelvärdeskillnader fanns för motiv mellan UP och UIP, varken för självskattade eller lärarskattade motiv. (Tabell 4).

Tabell 4.

Medelvärden och standardavvikelser på motivvariabler för upplevt populära respektive upplevt ickepopulära. 2(upplevd popularitet) X 2(motiv) variansanalys (ANOVA)

Motiv	Upplevt populära (<i>n</i> = 34) <i>M</i> (<i>SD</i>)	Upplevt ickepopulära (<i>n</i> = 175) <i>M</i> (<i>SD</i>)	<i>F</i> (205)	<i>p</i>
Elev yttre	0,28 (0,19)	-0,12 (0,11)	3,13	0,078
Elev inre	0,05 (0,20)	0,04 (0,11)	0,00	0,968
Lärare blandad	0,05 (0,19)	0,18 (0,11)	0,38	0,537
Lärare yttre/inre	-0,38 (0,19)	-0,12 (0,11)	1,45	0,229

***p* < 0,05, ***p* < 0,01*

Ålder och popularitet i förhållande till motiv

Analysen av ålderskillnader i förhållande till motiv påvisar en högre frekvens av motiv med ett inre belöningsystem för barnen i åk fyra än för åk två. En analys av hur ålder och popularitet tillsammans kunde förklara variationen på motivfaktorerna gjordes med 2x2 ANOVA både för sociometrisk- och upplevd popularitet. Resultatet av analysen visar att ålder och popularitet inte samverkar i förhållande till den variation som finns i hur barn beskriver sig själva och beskrivs av lärarna rörande sina motiv till prosocialt beteende. Detta innebär att den åldersskillnad som finns vad gäller motiv inte påverkar hur barnen skattas (som populära eller inte) av sina jämnåriga.

Kön och popularitet i förhållande till motiv

En analys av hur kön och popularitet tillsammans kunde förklara variationen på motivfaktorerna gjordes med 2x2 ANOVA både för sociometrisk- och upplevd popularitet. Resultatet av analysen visar att kön och sociometrisk popularitet samverkar i förhållande till den variation som finns på motivfaktorn Lärare blandad $F(205) = 4,16, p = 0,043$.

Interaktionseffekten av kön och sociometrisk popularitet visar att SP pojkar ($M = 0,53$, $SD = 0,22$) uppvisar mer blandade motiv jämfört med SIP pojkar ($M = -0,24$, $SD = 0,10$), SP flickor ($M = 0,12$, $SD = 0,27$), och SIP flickor ($M = 0,17$, $SD = 0,11$). För övriga motiv finns inga signifikanta interaktionseffekter av kön och popularitet.

Korrelationer mellan motiv och beteende

För att kontrollera för samvariationen mellan beteende och motiv i eleverna och lärarnas skattningar har Pearsons r använts. Denna visar att Lärare blandad korrelerar med prosocialt beteende ($r = 0,27$, $p < 0,01$). Barn som upplevs ha många olika motiv upplevs samtidigt vara mer prosociala. Lärare yttre/inre korrelerar negativt med prosocialt beteende ($r = -0,43$, $p < 0,01$). De barn som upplevs vara inre styrda visar således även en hög grad av prosocialt beteende. Elev inre korrelerar svagt med prosocialt beteende ($r = 0,14$, $p < 0,05$). Barn som själva beskriver sig som motiverade av ett inre belöningsystem beskriver sig också i högre grad agera prosocialt. Elev yttre korrelerar inte signifikant med prosocialt beteende ($r = -0,11$, $p > 0,05$).

Diskussion

Syftet med denna studie var att undersöka om barns motiv till att agera prosocialt har betydelse för hur de skattas som populära av sina jämnåriga. De två popularitetsmått som använts är sociometrisk och upplevd popularitet. I diskussionsdelen kommer resultatet för studien att belysas utifrån den teoretiska bakgrund som tagits upp tidigare. Resultaten i denna undersökning stödjer i viss mån de förväntade resultaten.

De förväntade resultaten var: (A) Barns motiv till prosocialt beteende har betydelse för deras status i kamratgruppen för sociometrisk popularitet men inte för upplevd popularitet. (B) Motiven kommer att skilja sig åt för de populära barnen i de olika klasserna två och fyra. (C) Ingen könsskillnad kommer att finnas för de populära barnens motiv till prosocialt beteende. Nedan följer en diskussion kring de förväntade resultaten och utfallet av studien. Vidare kommer studiens validitet att diskuteras.

Motivens betydelse för sociometrisk popularitet

Det fanns inte någon statistiskt signifikant medelvärdeskillnad mellan grupperna SP och SIP för de motiv som utgörs av elevskattningar. En orsak till att grupperna inte skiljde sig åt på elevfaktorerna kan vara en effekt av att SP, som antas vara mer prosociala, är mer

självkritiska (Warden et al, 2003). En självkritik som i detta fall resulterar i en mer realistisk bedömning av sina motiv jämfört med barnen i gruppen SIP som i lägre grad kan antas vara prosociala.

På de båda lärarfaktorerna Lärare blandad och Lärare yttre/inre visade resultaten en statistiskt signifikant effekt för motiv på popularitet. Detta innebär att barn som tillhör gruppen SP av lärarna upplevs som mer prosociala och att de i högre grad upplevs agera prosocialt motiverat av inre belöningssystem än barn som tillhör gruppen SIP. Lärare har tidigare visat sig kunna ge en god bild av barns beteende (Warden et al, 2003). Detta talar för att den skillnad som framkommer i resultatet är en reell skillnad varför hypotesen att SP skulle vara mer styrda av ett inre belöningssystem än SIP bekräftas.

Barn som är sociometriskt populära verkar ha beteenden som ligger i linje med de motiv de har till dessa. Altruistiska motiv i samklang med prosociala beteenden bidrar till sociometrisk popularitet. Ett annat ord att använda för samklangen mellan motiv och beteende kan vara genuinitet. Altruistiska motiv innehåller per definition aspekter av genuin sensitivitet, genuin hjälpsamhet, genuin snällhet. Utifrån detta kan sägas att prosociala beteenden kan ha såväl altruistiska som egoistiska motiv men att prosociala handlingar verkar förutsätta altruistiska motiv för att upplevas som genuina. När individen agerar prosocialt i enlighet med altruistiska bakomliggande motiv verkar detta leda till goda relationer med andra över tid, individen blir mer omtyckt av sina jämnåriga. Resultatet visar vidare att motiven Lärare blandad och Lärare yttre/inre korrelerar positivt respektive negativt med en högre frekvens av prosociala beteenden. Detta innebär att barn som upplevs ha flera motiv till att vara prosociala också upplevs agera prosocialt i stor utsträckning. Vidare visar resultatet att de barn som upplevs agera prosocialt utifrån ett inre belöningssystem agerar prosocialt i högre utsträckning än andra barn.

Sammantaget visar detta att de barn som är omtyckta, sociometriskt populära, har en hög frekvens av prosociala beteenden och att dessa beteenden i högre grad motiveras av ett inre belöningssystem. För att bli sociometriskt populär verkar det således vara viktigt att uppvisa mycket prosociala beteenden samtidigt som motiven till dessa matchar dvs. ligger i linje med dessa beteenden.

Sociometrisk popularitet och kognitiv utvecklingsnivå

Ett sätt att utifrån resultatet beskriva SP är att de är mer empatiska än sina jämnåriga. De är sensitiva, omtänksamma och uppvisar mer prosociala beteenden motiverade av inre belöningssystem. Som Persson (2004) diskuterar tros det vara så att barnets kognitiva och beteendemässiga karaktäristika påverkar deras sociometriska status. Om empati betraktas som en mognadsbetingad förmåga såsom Havnesköld och Risholm Morthander (1995) anser, så skiljer sig graden av empati åt mellan barnen beroende på utvecklingsnivå. Bengtsson och Johnson (1992) har funnit att förmågan till perspektivtagande, att kunna empatisera med fler än en sida i en social interaktion, på ett direkt sätt samverkar med frekvensen av barns prosociala agerande. På ett liknande sätt kan graden av empatisk mognad tänkas påverka frekvensen av prosociala beteenden. Graden av prosocialt beteende har i sin tur en stark koppling till sociometrisk popularitet varför det kan antas att SP barns kognitiva mognad påverkar deras sociometriska status bland jämnåriga. Detta pekar sammantaget mot att kognitiv mognad verkar utgöra ett viktigt fundament för hur barn upplevs som populära, ett fundament som kan tänkas ligga till grund för både motiv och beteende. SP är troligtvis mer kognitivt utvecklade än sina jämnåriga på flera områden och denna mognad skulle kunna förklara hur SP är mer inre styrda och mer prosociala i sitt beteende än sina jämnåriga kamrater. Att utreda dessa samband är en fråga för senare forskning.

Motivens betydelse för upplevd popularitet

Resultatet visar inte på några signifikanta medelvärdeskillnader mellan UP och UIP varken för självskattade eller för lärarskattade motiv. Detta innebär att UP inte i högre grad än UIP kännetecknas av motiv med inre belöningssystem. Hypotesen att UP inte skiljer sig från UIP styrks därför. Motiv har alltså ingen betydelse för vilka barn som klassificeras som upplevt populära. I denna studie visade det sig att det i gruppen upplevt populära ($n=34$) återfanns 9 st. som klassificerats som sociometriskt populära. Således skiljer sig de båda grupperna av populära barn åt rörande vilka barn som ingår i dessa. Att vara upplevt populär verkar kräva något annat än att vara altruistiskt prosocial.

Enligt tidigare forskning handlar upplevd popularitet delvis också om att vara omtyckt men även om att vara mer dominant och att sätta sig själv i främsta rummet, vilket skiljer dem från de sociometriskt populära barnen. De upplevt populära barnen i denna studie kännetecknades i lägre grad av social preference. Parkhurst & Hopmeyer (1998) beskriver de upplevt populära barnen som att de har en högre grad av social impact än social preference. Andra alternativa

förklaringar till dessa barns popularitet är i lika hög grad som gillande att den utgår från beundran, fruktan, åtrå och fysiska attribut. På så sätt kan upplevd popularitet antas handla mer om hierarkier och positionering än social preference så som Merten (1997) beskriver. Motiv till prosocialt beteende ger inte någon ökad förståelse till varför upplevt populära barn av sina kamrater skattas som populära. Att vara upplevt populär kan därför ha mer med barnets faktiska beteende att göra snarare än varför de gör vad de gör.

Utifrån resultaten för de båda grupperna av populära kan en skillnad ses då SP i högre grad än UP kännetecknas av inre motiv till sitt prosociala beteende samt en högre frekvens av prosociala beteenden. Att inkludera motiv även till aggressiva beteenden skulle kunna vara ett sätt att belysa skillnaden mellan UP och SP samt mellan UP och UIP. Detta skulle kunna bidra till att bredda bilden kring hur motiv påverkar den upplevda populariteten.

Ålderns betydelse för motivens påverkan på popularitet

På de motivfaktorer som utgörs av elevernas skattningar av sig själva visade resultaten inga statistiskt signifikanta effekter för ålder på motiv. Resultatet i denna studie visar att eleverna i åk 4 ännu inte reflekterar över vilka motiv de har för sitt beteende. Detta ligger i linje med vad tidigare forskning visar (Raviv et al, 1987) att barn fram till tolv års ålder inte är särskilt bra på att differentiera sitt eget beteende och motiv till beteendet. Detta innebär att det mellan årskurserna inte fanns några skillnader i hur eleverna beskriver sig själva i fråga om motiv till prosocialt beteende. Resultatet på faktor elev inre ligger dock nära ett signifikant värde ($p=0,053$). De indikationer resultatet ger om effekten av ålder på motiv ger anledning till vidare forskning kring utvecklingen av barns förklaringar till prosociala beteenden mellan åldrarna 8 och 12 år.

Resultaten visar däremot att det fanns en statistiskt signifikant effekt för ålder på motiv när lärarna beskrev eleverna. Eleverna i åk två upplevdes av lärarna ha mer blandade motiv än eleverna i åk 4 vilket går i linje med tidigare teori som säger att yngre barn i lägre grad differentierar mellan motiv till beteende (Raviv et al, 1987). Resultatet visar också att eleverna i åk två jämfört med eleverna i åk fyra upplevdes mer regelstyrda och motiverade av ett yttre belöningsystem där egen vinning i hög grad motiverar det prosociala beteendet. Barnen i åk 4 upplevdes av lärarna alltså som mer styrda av ett inre belöningsystem.

För att undersöka om den funna effekten för ålder på motiv har betydelse för hur eleverna skattas av sina kamrater som populära gjordes en analys av hur effekten av ålder i lärarskattningarna och popularitet tillsammans kunde förklara medelvärdesskillnaderna på motivfaktorerna. Emellertid visade denna analys inte på någon statistiskt signifikant betydelse för den funna ålderseffekten för motiv på popularitet. Resultatet visar att de populära i de båda årskurserna inte skiljer sig åt vilket medför att hypotes (B) inte kan bekräftas. En tänkbar förklaring till detta är att spridningen på individnivå tar ut den olikhet som kan tänkas finnas mellan de olika åldersgruppernas kognitiva utvecklingsnivå. Tillsammans med relativt små sampel av populära bidrar detta till att förminska effekten på gruppnivå.

Köns betydelse för motiv

Resultaten visar att det finns en skillnad mellan pojkar och flickor vad gäller motiv. Flickor tenderade i högre grad att beskriva sig själva som motiverade av inre belöningsystem jämfört med pojkar som i högre grad beskriver sig motiverade av ett yttre belöningsystem för prosociala handlingar. En tolkning av detta resultat är att flickor är mer altruistiska och i mindre utsträckning beroende av yttre belöningar än pojkar för sina prosociala beteenden. Emellertid borde denna effekt framkomma även i lärarskattningarna. Så är dock inte fallet.

Som beskrivits i tidigare forskning tenderar barn i denna ålder att överdriva graden av eget prosocialt beteende (Warden et al, 2003). På självskattningar av prosociala beteenden skattar sig flickor ofta som mer prosociala än pojkar på grund av de förväntningar som ställs på dem (Eisenberg, 1998). Detta styrks i viss mån av resultatet i föreliggande studie då motivfaktorn Elev inre korrelerar svagt med frekvensen av prosociala beteenden. Då inga medelvärdesskillnader för flickor och pojkar finns i resultatet för lärarskattningarna verkar det sannolikt att den skillnad som visar sig i självskattningarna också har att göra med response bias. En response bias som gör sig gällande i just självskattningar.

Resultaten visar att lärarna uppfattar att sociometriskt populära pojkar har mer blandade motiv. Pojkar agerar således prosocialt av många olika orsaker. En tolkning av detta resultat är att pojkar som agerar prosocialt uppfattas som mer prosociala än flickor då de urskiljer sig från de förväntningar som ställs på dem. En annan orsak till att de skiljer ut sig är de uppvisar mer prosociala beteende, något som även kan tänkas bryta mot de förväntningarna av hur pojkar är. Utifrån detta kan hypotesen att det inte finns några könsskillnader mellan flickor

och pojkar för motiv på popularitet inte stärkas. Ett sätt att vidare undersöka om den funna skillnaden är riktig är att i en senare studie även inkludera kamratskattningar.

Inbördes förhållande mellan motiv

Inför datainsamlingen behandlades de fyra motiven scripted, requested, egoistisk och altruistisk som fyra separata motiv både för lärare- och elevskattningar. Efter faktoranalys visade det sig att dessa bildades faktorer på olika sätt för elever och för lärare. I det andra steget av faktoranalys analyserades två faktorer fram för lärare respektive elever. Vid resultatet av denna analys verkar det som om motiven altruism och egoism får en särställning gentemot de övriga motiven. Egoism och/eller altruism ingår i samtliga motivfaktorer. Vidare står scripted och requested aldrig för sig själva utan kompletteras alltid av den ena eller båda av motiven altruism och egoism. När motiven egoism och altruism ingår som de enda förklaringarna i en faktor utgör de varandras motsats. Då de kombineras med andra är de inte längre varandras motsats utan kan istället tänkas fungera som motiv vilka motiverar de andra motiven, scripted och requested. Konsekvenser av denna tolkning är att motiven egoism och altruism får ses som mer grundläggande motiv jämfört med de mer kontextuellt och kulturellt beroende motiven scripted och requested.

Validitet

Nedan följer en diskussion kring studiens validitet. Är det så att testen mäter vad de avser att mäta. Det formulär som mäter sociometrisk popularitet har en hög validitet. Utrymme för misstolkning av de frågor som ställs är litet. Det verkar troligt att barn vet och kan ge uttryck för vad det är att tycka om respektive inte tycka om någon annan. För upplevd popularitet kan validiteten också sägas vara hög. Då det är barnens upplevelse av vilka som är populära som formuläret syftar till att fånga avgörs testets validitet av hur väl barn förstår ordet populär. Det kan antas att barn i årskurs två och fyra har en god bild av vad det är att vara populär.

För elevernas självskattningar av motiv har det visat sig att eleverna kan särskilja mellan de olika motiv som ingår i formuläret. Detta visar att validiteten är relativt god. Emellertid hotas denna av flera risker. En sådan är response bias i form av social önskvärdhet, att eleverna svarar i enlighet med hur de tror att de ska vara mer än hur de faktiskt är. Ytterligare ett hot är att formuläret kräver att barn kan generalisera sitt beteende över tid och situationer vilket är osäkert om de klarar av. Detta skulle innebära att en risk för svar utifrån tydliga specifika situationer mer än från den generaliserade bild av hur de brukar agera, som formuläret är ute

efter. Ett tredje hot mot validiteten är risken att barnen svarar utifrån antingen beteende eller motiv. De ovan beskrivna riskerna medför att elevernas självskattningar får behandlas med en viss försiktighet vid tolkningen av dessa.

Lärarskattningsformuläret avseende elevernas motiv differentierar bra mellan själviska och osjälviska motiv. För motiven scripted och requested differentierar formuläret sämre. Detta ger att betydelsen för dessa motiv är mindre uppenbart urskiljbara för lärarna vilket sänker validiteten. Faktorn Lärare yttre/inre och Faktorn Lärare blandad utgörs både av motiv och frekvensen av beteende.

Sammanfattning och slutsatser

Slutsatsen av denna studie är att motiv till prosociala beteenden har betydelse för kamraternas skattningar av dem som är sociometriskt populära men inte för dem som är upplevt populära. Samtidigt har frekvensen av prosociala beteenden en lika stor eller större betydelse för vem som skattas som sociometriskt populär. Ålderseffekter har påvisats för motiv då barn i åk två av lärarna upplevs vara mer prosociala och mer egoistiska än barn i åk fyra. Ingen skillnad för motiv fanns för de populära barnen mellan de båda åldersgrupperna. Flickor beskriver sig som mer altruistiska än pojkar. Sociometriskt populära pojkar upplevs av lärarna som mer prosociala och att de har mer blandade motiv.

För att bli sociometriskt populär verkar det som att individen förutom att agera prosocialt behöver svara på och motiveras av andras behov och önskingar samt följa de sociala regler som finns i den kontext de befinner sig i. Emellertid är det av vikt var barnen hämtar sin belöning, i yttrevärlden eller i sig självt. Ett barn som följer regler för att söka beröm och egna fördelar blir inte sociometriskt populär. Däremot kommer ett barn som är sensitivt och följer regler eller hjälper andra, motiverat av att uppnå en inre tillfredsställelse, i högre grad bli sociometriskt populärt.

Kan barnen uppfatta motiven bakom beteendet

Lärarna tillskriver olika motiv för de sociometriskt populära eleverna. När eleverna själva beskriver sina motiv till prosocialt beteende framkommer, som påvisats, ingen skillnad mellan SP och SIP. Detta innebär att barns skattningar av vilka de tycker om eller inte tycker om förutom att påverkas av beteendet i sig också påverkas av vilka motiv de uppfattar ligga bakom sina jämnårigas beteende. Barn i dessa åldrar kan alltså uppfatta motiv för prosocialt

beteende hos sina jämnåriga. Samtidigt pekar resultatet på att barn i angivna åldrar har svårt för att ge en korrekt bild av vad som motiverar deras eget beteende. En skillnad visar sig således här mellan att uppfatta motiv hos andra och att beskriva orsaker till sitt eget beteende. Detta öppnar upp för frågan om det är så att barn i dessa åldrar inte kan beskriva sina motiv till prosociala beteende eller om det är den metod som använts i denna undersökning som brister i sitt syfte att fånga in barnens självrapporterade motiv. För att besvara denna fråga lämpar det sig för fortsatt forskning att inkludera även barns skattningar av sina jämnårigas motiv till prosocialt beteende. Vidare kan det vara fruktsamt att i fortsatt forskning beakta motiv till fler olika beteenden som exempelvis aggressivt beteende för att se hur dessa kan utgöra en viktig del av individens position i en given grupp.

En del av att vara socialt kompetent är att motiven stämmer överens med de prosociala handlingarna, vilket leder till att bli omtyckt av andra. Att vara omtyckt har visat sig ha starka samband med social anpassning senare i livet (Coie et al, 1982). Konsekvenser av resultatet i denna studie är att program som syftar till att arbeta med social kompetens hos barn bör fokusera på beteende men även diskutera kring motiv bakom dessa.

Referenslista

- Basch, M. F. (1983). Empathic understanding: a review of the concept and some theoretical considerations. *Journal of the American Psychoanalytic Association*, *31*, 101-126.
- Bear, G. G., & Rys, G. S. (1994). Moral reasoning, classroom behavior and sociometric status among elementary school children. *Developmental Psychology*, *30*, 633-638.
- Bengtsson, H., & Johnson, L. (1992). Perspective taking, empathy, and prosocial behavior in late childhood. *Child Study Journal*, *22*, 11-22.
- Cillessen, A. H. N., & Bukowski, W. M. (2000). *Recent advances in the measurement of acceptance and rejection in the peer system*, New York: Jossey-Bass.
- Coie, D. J., Dodge, K. A., & Coppetelli, H. (1982). Dimensions and types of social status: a cross-age perspective. *Developmental Psychology*, *18*, 557-570.
- Eisenberg, N. (1998). *Handbook of child psychology – social, emotional, and personality development*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Franzoi, D., Davis, M. H., & Vasques-Suson, K. A. (1994). Two social worlds: social correlates and stability of adolescent status groups. *Journal of Personality and Social Psychology*, *67*, 462-473.
- Flavell, J. H. (1999). Cognitive development: children's knowledge about the mind. *Annual Review of Psychology*, *50*, 21-45.
- Flavell, J. H. (2004). Theory-of-mind development: retrospect and prospect. *Merrill-Palmer Quarterly*, *50*, 274-290.
- Gifford-Smith, M. E., & Bromnell, C. A. (2003). Childhood peer relationships: social acceptance, friendship, and peer networks. *Journal of School Psychology*, *41*, 235-284.
- Haselager, G. J. T., Cillessen, A. H. N., Van Lieshout, C. F. M., Riksen-Walraven, J. M. A., & Hartup, W. W. (2002). Heterogeneity among peer-rejected boys across middle childhood: Developmental pathways of social behavior. *Developmental Psychology*, *38*, 446-456.
- Havnesköld, L., & Risholm Morthander, P. (1995). *Utvecklingspsykologi – psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Stockholm: Liber.
- Holm, U (1995). *Det räcker inte att vara snäll – förhållningssätt, empati och psykologiska strategier hos läkare och andra professionella hjälpare*. Falkenberg: Natur och Kultur.
- Lafontana, K. M., & Cillessen, A. H. N. (1999). Children's interpersonal perceptions as a function of sociometric and peer-perceived popularity. *Journal of Genetic Psychology*, *160*, 225-243.

- Merten, D. E. (1997). The Meaning of Meanness: Popularity, Competition, and Conflict among Junior High School Girls. *Sociology of Education*, 70, 175-191.
- Murray, E. J. (1964). *Motivation och emotion – om människans drivkrafter och känslor*. Stockholm (Halmstad): Wahlström & Widstrand.
- Parkhurst, J. T., & Hopmeyer, A. (1998). Sociometric popularity and peer-perceived popularity: two distinct dimensions of peer status. *Journal of Early Adolescence*, 18, 125-144.
- Persson, G. (2004). *Preeschoolers` peer competence – developmental perspectives on prosocial behavior, aggression, and social cognition*. Lund: Lunds Universitet.
- Raviv, A., Bar-Tal, D., Raviv, A., & Fleissig P. (1987). Understanding motivations to help: a study of social cognition. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 113, 323-340.
- Rose-Krasnor, L. (1997). The nature of social competence: a theoretical review. *Social Development*, 6, 111-135.
- Warden, D., Cheyne, B., Christie, D., Fitzpatrick, H., & Reid, K. (2003). Assessing children's perception of prosocial and antisocial peer behaviour. *Educational Psychology*, 23, 547-567.

Namn/kod:

Klass:

Flicka Pojke

*Ibland är man arg, ibland är man retsam,
ibland är man hjälpsam, ibland är man
kanske bråkig, ibland är man snäll och*

Sätt ett kryss i den ruta som du tycker passar bäst med hur du brukar vara.

	Stämmer inte alls	Stämmer ganska dåligt	Stämmer ganska bra	Stämmer mycket bra
1. Jag brukar låta andra barn vara med i leken för att läraren har sagt att man ska låta alla vara med.				
2. Jag brukar bara dela med mig till dom som ber att få.				
3. Jag brukar skvallra och sprida rykten om andra för att få som jag vill.				
4. Jag brukar bara vara med dom som är ensamma om någon vuxen säger till mig.				
5. När någon gör mig arg brukar jag förstöra deras saker för att ge igen.				
6. Jag brukar knuffas, sparka eller slåss för att få som jag vill.				
7. Jag brukar fråga barn som är ensamma och ledsna om dom vill vara med mig och mina kompisar.				
8. När jag har godis brukar jag dela med mig till alla som ber att få.				
9. Jag brukar bara dela med mig till andra barn om någon vuxen bestämt att man ska göra det.				
10. Jag brukar sprida rykten och säga dumma saker bakom ryggen på dom som jag inte gillar.				
11. Jag brukar hjälpa ett annat barn om jag vet att jag får någonting tillbaka.				
12. Jag brukar hjälpa andra barn för att vuxna vill att jag ska göra det.				
13. Jag leker bara med dom som är ensamma om dom frågar: Ska vi leka?				
14. Jag brukar säga till andra barn att dom inte får vara med för att göra dom ledsna.				
15. När jag är arg på någon som varit dum mot mig brukar jag säga: "Du får inte vara med" för att ge igen.				

	Stämmer inte alls	Stämmer ganska dåligt	Stämmer ganska bra	Stämmer mycket bra
16. Jag brukar hjälpa andra barn som verkar behöva hjälp.				
17. Jag brukar förstöra saker för andra bara för det är kul.				
18. Ser jag någon som behöver hjälp brukar jag gå fram och hjälpa till.				
19. Jag brukar bara låta dom vara med i leken som låtit mig vara med tidigare.				
20. När jag är arg på någon brukar jag retas för att ge igen.				
21. Jag brukar låta andra barn vara med och leka om dom frågar: Får jag va' med?				
22. När jag har något godis brukar jag bara dela med mig till dom som jag fått av tidigare.				
23. Jag brukar knuffa, sparka eller slå på dom som jag inte gillar, även om dom inte har gjort nåt.				
24. När jag är arg på någon brukar jag säga dumma saker bakom ryggen på dom för att ge igen.				
25. Jag brukar retas för att få som jag vill.				
26. Jag brukar ta saker från andra utan att fråga när det är något jag vill ha.				
27. Jag brukar dela med mig till andra för då kan jag få något av dom en annan gång.				
28. Jag brukar dela med mig om någon vuxen ser att jag gör det.				
29. Jag brukar bara hjälpa andra barn om dom ber om det.				
30.				
31. När någon gör mig arg brukar jag knuffas, sparka eller slåss för att ge igen.				
32. Jag brukar låta andra barn vara med i leken för då kan jag få låna saker av dom.				
33. Jag delar med mig för det är synd om dom som inte har.				
34. Jag brukar hjälpa alla som ber om det.				
35. Till den som inte gör som jag vill brukar jag säga: "Du får inte vara med."				

	Stämmer inte alls	Stämmer ganska dåligt	Stämmer ganska bra	Stämmer mycket bra
36. När jag har godis brukar jag dela med mig om det är någon som ser ut att vilja ha.				
37. Jag brukar gå fram till barn som är ledsna och fråga vad det är som hänt.				
38. Jag brukar bara hjälpa dom som hjälpt mig tidigare.				
39. Jag brukar bara hjälpa andra barn om någon vuxen säger till.				
40. Jag brukar reta andra för jag tycker det är kul.				

Kontrollera så att du har skrivit ditt namn, klass, om du är flicka eller pojke och att du satt ett kryss på alla rader!

	Endast ett alternativ markeras				I vilken utsträckning gäller följande? (besvaras ej om alternativet <i>aldrig</i> angetts till vänster) 0 = inte alls; 1 = i mycket låg grad; 2 = i ganska låg grad; 3 = i ganska hög grad; 4 = i mycket hög grad																			
	Aldrig	Sällan	Ibland	Ofta	Beteendet uppvisas för att någon kamrat har bett om det.					Beteendet uppvisas för att barnet följer sociala regler (skolans regler); gör som läraren har sagt.					Beteendet uppvisas för att barnet förväntar sig någon personlig fördel, t ex kontakt med en populär kamrat, att bli bjuden på kalas eller få låna en sak från en kamrat (själviskt motiv)					Beteendet uppvisas för att barnet vill tillmötesgå en kamrats önskan eller behov, t ex ge tröst åt en ledsen kamrat (osjälviskt motiv)				
					0	1	2	3	4	0	1	2	3	4	0	1	2	3	4	0	1	2	3	4
1. Barnet uppvisar hjälp samhet, bistår kamrater med praktisk hjälp	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Barnet visar generositet , t ex delar med sig, ger bort saker, eller lånar ut personliga ägodelar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Barnet uppvisar social omtanke , t ex bjuder in ensamma barn i leken, stöttar kamrater, uppmuntrar eller berömmar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐